

TITEL XLV VAN DIE LEX SALICA (DE MIGRANTIBUS) EN DIE EVANGELIE VOLGENS JOHANNES, HOOFSTUK I. VERS XI.

Titel XLV van die lex Salica bevat 'n reëling wat myns insiens kan help om die sin en betekenis van die woorde in Hoofstuk I vers 11 van die Evangelie volgens Johannes toe te lig.

Die lex Salica is die optekening in vulgair Latyn van die Salies-Frankiese volksreg. Die teboekstelling van die oudste dele daarvan dateer vermoedelik uit die laaste twee decennia van die vyfde eeu na Christus, tydens die regering van koning Clovis (481-511), onder wie se bewind die ryk van die Franke geweldig uitgebrei het en die grondslag gelê is vir die latere grootheid daarvan. Die Saliese Franke was 'n Germaanse volkstam wat, komende uit Germania oos van die Ryn, in die loop van die derde eeu na Christus toegelaat is om hulle oor die rivier binne die gebied van die Romeinse ryk in wat later die Suidelike Nederlande heet, te vestig.

In die vyfde eeu na Christus is hulle ontwikkeling blykens hul opgetekende en aan ons oorgelewerde reg nog heel primitief. Van stadslewe is daar geen spoor nie. Die bepalings is gerig op die beskerming van die besit van vee, van perde, honde, ganse, bye, van stalle en skure, van die landbou en die tuinbou en van bosse, van jag en visvangs, van grenspale. Slawe en perde word gelykgestel. Dieselfde ruimte is woning en stal. 'n Frank sou hom oor die verhaal van die geboorte van Jesus in 'n stal nie verbaas het nie. Daar is bepalings betreffende die roof van lyke en die towerkuns, simptome van heidendom. Van Christelike invloed is daar nog geen sprake nie. Individuele eiendomsreg van grond en wat daarop gebou is, is onbekend. Die reg van die gebruik van grond kom toe aan die familiegroep, die vader en sy seuns en kleinseuns en ander verwante miskien, en wie verder tot die groep toegelaat is. Die enkeling het slegs reg op die grond en wat daarop is, kragtens die feit dat hy deel vorm van 'n familiegroep wat regte daarvoor kan laat geld.

Titel XLV behandel nou die geval dat iemand wat nie op die grond en in die huis, of huise wat daarop gebou is, woon nie, nogtans wens om daar sy intrek te neem en hom daar te vestig. Hy sou dit uit die aard van die saak nooit kan doen nie indien alle lede van die groep hulle daarteen sou verset. Dit is nie nodig om vir daardie geval 'n regsreël op te stel nie. Dit is casus non dabilis. Maar gestel nou dat die familiegroep verdeel is, gestel dat daar lede is wat hom wil toelaat om by hulle te kom bly, op grond van sy werkkrag byvoorbeeld, en dat daar ander lede is wat hulle daarteen verset, omdat aan die inkomeling dan 'n eweredige aandeel in die familiegoed afgestaan moet word en dit, volgens hulle, nie opweeg teen die moontlike resultate van sy werkkrag nie, dan is dit denkbaar dat die persoon wat van buite kom en hom daar wens te vestig, gebruik maak van die tegemoetkomende gesindheid van die gewillige familieledes en tog intrek, tenspyte van die beswaar aan die kant van die anderes. Die vraag is dan of die lede wat beswaar maak iets kan doen.

Die antwoord van die lex Salica is bevestigend. Allereers word in titel XLV bepaal dat indien daar ook maar een lid is wat beswaar maak, die persoon wat van buite kom geen vergunning het om hom daar te vestig nie. Maar gestel nou dat hy hom tog sonder so 'n vergunning sou vestig? Dan is dit in stryd met die reg. Wat kan die beswaarmakende party dan egter doen om die reg te handhaaf?

Die wet gee 'n uitvoerige reëling wat bewys lewer van die om-sigtigheid waarmee primitiewe reg regsinsbreuke vasstel en bestry. Volgens die bepalinge van die wet moet die beswaarmakende party protesteer teen die indringer se vestiging. Dit moet op formele wyse geskied. In teenwoordigheid van getuies moet 'n bepaalde formule teen die indringer uitgespreek word, waarby hy gemaan word om binne die verloop van tien nagte (die lex Salica tel die tyd in nagte, nie in dae nie) die grond te verlaat.

Die wet is daarop voorberei dat die indringer hom van die protesformule niks aantrek nie, want dit maak voorsiening vir 'n herhaling van dieselfde proses na tien nagte verstryk het en nog weer 'n herhaling van dieselfde proses na nog weer tien nagte verstryk het. Dus drie proteste na mekaar. En gebruik ons nie vandag ook nog die uitdrukking driemaal is skeepsreg, d.i. dieselfde ding driemaal doen is die voorskrif van die reg van die skepene, die scabini, die vonnisvinders van die Germaanse volksreg? Dus driemaal dieselfde protes om 'n regsgevolg te bewerkstellig.

Wanneer nou na verloop van die drie termyne die indringer nog nie gehoor gegee het nie en op die grond bly sit, kan die beswaarmaker hom dagvaar om in die volkshof te verskyn, waar die eiser dan deur middel van sy getuies sal moet bewys dat hy die voorgeskrewe

formaliteite ten opsigte van die indringer nagekom het. Wat verder in die hof geskied, word nie vermeld nie, maar ons kan maar veronderstel dat die indringer formeel in die ongelyk gestel word. Vonnis word teen hom gewys. Na regte mag hy nie langer op die grond vertoef nie. Maar daarmee is hy nog nie daadwerklik van die grond verwyder nie.

Die wet vervolg dat indien die indringer daarna nie vrywillig vertrek nie en daar ook geen beletsel vir hom is om te vertrek nie, die beswaarmakende party dan die geregsdienaar kan versoek om die indringer te verdryf, op voorwaarde dat hy, d.i. die beswaarmakende party „furtuna sua ponat”, d.i. met sy fortuin, sy vermoë, al sy aardse goed, daarvoor instaan dat die geregsdienaar geregtig is om die indringer uit te sit.

Wat die beswaarmaker besiel om hierdie stap te doen is duidelik. Hy wil verhoed dat iemand van buite die familiegroep, wat blykbaar nie daartoe geregtig is omdat hy nie deel vorm van die groep nie, reg op 'n aandeel in die erfdeel van die groep sou verkry en daarmee die aandeel van die lede van die groep pro tanto sou verminder. Bewaring van sy reg op aardse besit is sy doel, gepaard gaande met 'n verpanding van daardie reg, om verbeur te word in geval dit mog blyk dat die stappe tot bewaring ten onregte gedoen is, aangesien die indringer tenslotte tog wel reghebbende is. Dit is soos 'n kansspel, waarby die regsposisie van die indringer die onsekere element vorm en die beswaarmaker se aandeel in die familiegoed die inset. Die beswaarmaker waag alles om alles te behou, met die moontlikheid dat hy alles sal verloor, indien mog blyk dat hy hom in die reg van die indringer vergis het. Deur negasie kan wins nie gemaak word nie, hoogstens handhawing van die status quo, met as alternatief totale verlies.

Gesteld nou egter dat die indringer wel reg het om op die grond te woon, bv. omdat hy lid is van die familiegroep, alhoewel hy nie in staat is om dit te bewys nie en hy van die lede geen erkenning as sodanig kan erlang nie, omdat hulle sy bewerings nie kan of wil glo nie. Gesteld nou dat ons te doen het met 'n persoon wat as kind deur die vyand geroof is en as man uit die hande van die vyand weet te ontsnap en terugkeer na sy familiegroep, hulle grond en hulle huis. Sy ouers en sy broers en susters, almal wat hom destyds intiem geken het en met wie hy gemeenskaplike ervaring gehad het, is inmiddels oorlede of ook deur die vyand weggevoer. Daar is slegs neefs wat hom nooit gesien het nie en skaars van hom gehoor het, oor. Nogtans is hy lid van die familiegroep en geregtig om op die grond en in die huis te woon. Maar hy kan sy reg nie bewys nie en sy aansprake vind geen geloof nie, altans nie by sommiges van hulle nie, die wat hulle nou teen hom verset. En hulle staan daarop dat hy weer moet vertrek en wens hom nie as een van hulle aan te neem nie. Hulle kan dit doen,

regtens, mits hulle die voorgeskrewe prosedure volg en hulle goed in pand gee, met die moontlikheid van dit alles te verloor wanneer hulle ontkenning ongegrond mog blyk te wees.

Die evangelis Johannes verhaal in Hoofstuk 1 vers 11 van Jesus dat Hy na Sy ‚eiendom‘ gekom het en dat Sy eie mense Hom nie aangeneem het nie. Die woord ‚eiendom‘ is geen gelukkige vertaling in Afrikaans van die woorde van die skrywer nie. ‚Ta idia‘ is iets anders, ‚n wyere, veel meer omvattende begrip. In Latyn kan dit met ‚familia‘ vertaal word in die sin van gesin of familiegroep, sowel as gesinsvermoë of familievermoë.¹⁾ Die evangelis bedoel nie slegs goed nie, ‚n ding wat dood is, wat geen weerklank kan gee nie. In die verband van die teks is dit absurd. Die evangelis bedoel ‚n lewende mensegemeenskap wat kan dink en voel en wil en veral ook glo, glo in die afkoms en in die verwantskap, na die bloed of na die gees, van ‚n persoon, van elke persoon wat hom as sodanig aandien. En verder bedoel hy ook die goed wat aan daardie mensegemeenskap behoort, aardse goed of geestelike goed. Hy bedoel myns insiens met name die familiegroep wat gevorm word deur dië wat geroepe is as kinders van die Vader van Jesus Christus en daarby ook die geestelike goedere wat as kinders van die Vader hulle erfdeel is (vgl. Romeine 8, vs. 17).

Om ‚ta idia‘ met eiendom te vertaal is buitendien ook nog verkeerd omdat dit ‚n anglisisme is. In Afrikaans moes dit goedere gewees het. Dit is die korrekte ekwivalent van ‚property‘, soos ook blyk uit die uitdrukking gemeenskap van goedere, wat ons in Engels met community of property aandui. Maar goedere gee slegs die materiële en daarmee die mins belangrike kant van die saak weer. Want wat beteken goed, ook geestelike goed, sonder die mens wat dit bewus as syne besit en nie slegs besit nie, maar ook gebruik en dit bewerk om daaruit profyt te haal en daarvan te lewe. Die klemtoon moes by die vertaling buite twyfel op die menslike element geval het. Die goed (‚eiendom‘) is volkome sekondair.

Wanneer ons nou die bepalings van die lex Salica mag gebruik om die bedoeling van die evangelis te verduidelik, en ek doen dit met skroom, dan kan ons dit miskien so stel dat Jesus hom om erkenning gerig het tot die kinders van Sy Vader, die groep waarvan hy kragtens sy Seunskap van God deel gevorm het, sy broers en sy susters (U Vader en My Vader), en dat hulle hom nie as een van hulle wou erken het nie en sy regte weerstaan het.

Billikheidshalwe moet daarop gewys word dat hulle in ‚n moeilike posisie was, want volgens Filippense 2, vs. 7 het hy die gestalte van ‚n dienskneg aangeneem en ‚n dienskneg is immers nie kind van die huisvader en het ook geen deel aan die familie-goedere nie.

¹⁾ Hiëronymus vertaal letterlik met ‚propria‘ m.i. nie korrek nie.

Volgens die bepalings van die lex Salica sal hierdie weerstand teen die bewering wat Jesus teenoor hulle gemaak het op grond van sy Seunskap van God, van hulle kant gepaard moet gegaan het met inpandgewing van hulle hele geestelike besit, hulle aandeel in die erfenis van hulle Vader, om dit te verbeur indien dit blyk dat Jesus se miskende bewering gegrond is.

Die verwerping van Jesus as Seun van God en medelid van die groep van kinders van God sou dus beteken 'n verbeuring terselfder tyd van alle eie regte op die geestelike goed, waartoe die kinders van God geroepe is, regte ter bewaring waarvan hulle die indringer nie wou toelaat of erken nie. Wanneer Jesus se Seunskap van God blyk, sal hulle verloor wat hulle wou behou en om die behoud waarvan hulle Hom nie wou aanneem nie.

D. PONT